

2016/4

JEMA

J O G E S E T E K M A G Y A R Á Z A T A

ALKOTMÁNYJOG

Papp János Tamás

Az Alkotmánybíróság két újabb határozata a rendvédelmi dolgozók képmásának nyilvánosságáról

BÜNTETŐJOG

Blutman László

A Kúria határozata Nagy Imre és társai elítélésének semmisségéről

Ambrus István

A Kúria harmadfokú végzése az emberölésről és az életveszélyt okozó testi sértésről

Monori Zsuzsanna Éva

A Kúria határozata a zaklatás bűncselekményéről

LUXEMBOURGI JOGGYAKORLAT

Tárnok Balázs

Az Európai Törvényszék ítélete a Székely Nemzeti Tanács európai polgári kezdeményezése ügyében

Fazekas Éva

Az Európai Bíróság előzetes döntéshozatala az alkalmazandó jog megválasztásának kérdésében

STRASBOURGI JOGGYAKORLAT

Fejes Erik

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete a Tettrekész Magyar Rendőrség Szakszervezet főtthkárának bujtogatási ügyében

Harmati Judit – Kiss Árpád Lajos

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete a kétszeres értékelés tilalmáról

Fejes Erik

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete a Tettrekész Magyar Rendőrség Szakszervezet főtítkárának bujtogatási ügyében

Szólásszabadság és érdekvédelem a rendvédelmi testületeknél

Hivatalos hivatkozás: Szima v. Hungary, Judgement of 9 October 2012, no. 29723/11.
Tárgyszavak: bujtogatás • érdekvédelem • függetlenség • katonai bűncselekmények • rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományába tartozók szolgálati jogviszonyának sajátosságai • szólásszabadság • véleménynyilvánítás szabadságának büntetőjogi korlátai
Értelmezett jogszabályhelyek: EJE 6. cikk, 10. cikk, 11. cikk, Alkotmány 61. § (1) bekezdés, Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdés, 1996. évi XLIII. törvény a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról [(régi) Hszt.] 18. § (4)–(5) bekezdés, 29. § (1), (3) bekezdés, 31. § (1) bekezdés, 194. § (1) bekezdés, (4) bekezdés, 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról [(új) Hszt.] 21. § (1)–(2) bekezdés, 267. § (1) bekezdés, 309. § (2) bekezdés a) pont, 313. § (3) bekezdés, 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről [(régi) Btk.] 122. §, 357. §, 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről [(új) Btk.] 127. §, 448. §

- 1. Tények
- 2. Pertörténet
- 3. A felek érvei
 - 3.1 A kérelmező érvelése
 - 3.2 A magyar Kormány érvelése
- 4. A döntés jogi érvrendszere
 - 4.1 Befogadhatóság
 - 4.2 Az érdemi döntés
 - 4.3 Különvélemény
- 5. A rendelkezés és a *ratio decidendi*
- 6. A döntés kritikája
- 7. A döntés jelentősége

1. Tények

A Tolna Megyei Rendőr-főkapitányság rendelkezési állományába tartozó Szima Judit rendőr alezredes 2007-ben és 2009-ben több írást tett közzé az általa képviselt Tettrekész Magyar Rendőrség Szakszervezet (a továbbiakban: TMRSZ) honlapján (www.tmrshu), melyek – egyebek mellett – az alábbi kijelentéseket is tartalmazták.¹

„Rendszeres az ellentételezés nélküli túlmunka végeztetése...”

„Nyilvánvaló járandóságokat nem fizetnek ki évek óta a kisrendőröknek...”

„Ma már szinte csak az lehet rendőri vezető, akinek vagy politikai támogatottsága van, vagy pedig rendőri vezetők rokona, egyenesági leszármazottja.”

„Miért csodálkozunk azon, hogy amikor törvénysértő, hatalmaskodó kiskirály rendőri vezetők jogsértései következmények nélkül maradnak, akkor egyes kisrendőrök is vesznek maguknak a bátorságot, hogy törvénysértéseket kövessenek el?”

„A magyar rendőrség beosztotti állománya egyre jobban ki-semmezett, saját vezető által sok esetben megalázott.”

„A rendőri vezetés ismét tanúbizonyságát adta annak, hogy [...] képtelen pártsemleges és politikailag is semleges módon fenntartani a közrendet. Ismét bebizonyosodott, hogy a Rendőrség elsősorban nem az adófizető állampolgárok közrendjének biztosítása, hanem a Magyarországot gazdasági és morális végveszélybe sodró, regnáló politikai vezetők uralmának a fenntartását tartja elsődlegesnek.”

„A szakmaiatlan, a rendőri eskü szellemétől idegen, nemzetellenes rendőri vezetők által tanúsított magatartások minden eddig tapasztaltnál mélyebb morális szakmai válságba taszították a rendőri állományt és annak társadalmi megbecsülését.”

„Az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője napról-napra tanúbizonyságát adja annak, hogy a Rendőrség vezetésénél sokkal jobban ért pajzán versek írogatásához, a Tettrekész Magyar Rendőrség Szakszervezete munkájának akadályozásához, vagy akár egy rendőrségi popzenekar menedzseléséhez, mintsem, hogy együttműködjön a rendőrség azon reprezentatív szakszervezetével, amelynek soraiban legnagyobb arányban találhatók meg az utcai szolgálatot teljesítő közrendőrök.”

A fenti idézeteket tartalmazó dokumentumok internetre történő feltöltésével Szima Judit rendőr alezredes kijelentései a nagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé váltak, azokat számos – név szerint is azonosítható – rendőr olvasta.

1 Az EJE ítéletében szereplő – az alábbiakban nem teljes körűen ismertetésre kerülő – kijelentések csak egy részét képezik a hazai bíróság által megállapított tényállás szemelvényeinek.

2. Pertörténet

A Budapesti Katonai Ügyészség 2009. június 24. napján folytatólagosan elkövetett bujtogatás vétsége, majd 2009. szeptember 25. napján bujtogatás vétsége, valamint szolgálati tekintély megsértésének büntette miatt nyújtott be vádiratot Szima Judit rendőr alezredes ellen a Fővárosi Bíróság Katonai Tanácsához, ahol az ügyeket egyesítették.²

Az elsőfokú bíróság a 2010. április 29. napján kihirdetett Kb. IV. 109/2009/37. számú ítéletével folytatólagosan elkövetett bujtogatás vétsége miatt négyszáz napi tétel, napi tételeként 400 forint pénzbüntetésre és lefokozásra ítélte a vádlottat, továbbá kötelezte a nyomozás során felmerült bünyügi költség viselésére.

A döntés ellen bejelentett fellebbezésekre tekintettel a határozatot a Fővárosi Ítéltábla Katonai Tanácsa 2010. december 8. napján kelt 6.Kbf.67/2010/8. számú ítéletével felülbírálta, és azt megváltoztatva Szima Judit rendőr alezredes terhére megállapított cselekményeket – az ügyészi indítvánnyal egyezően – 2 rendbeli folytatólagosan elkövetett bujtogatás vétségének minősítette; egyéb vonatkozásban azonban az első fokú ítéletet helybenhagyta.

A terhelt és védője a jogerős másodfokú határozat ellen felülvizsgálati indítványt nyújtott be, de a Legfelsőbb Bíróság a 2011. szeptember 6. napján kelt Bfv.I.307/2011/11. számú végzésével az ítéletet hatályában fenntartotta.³

A lefokozott rendőrtiszt 2011. április 28. napján kérelemmel fordult az EJEB-hez, melyben előadta, hogy a magyar bíróság megsértette az EJEE 10. cikke alapján fennálló jogát a szólásszabadsághoz. Emellett az EJEE 6., 13. és 17. cikkei alapján kifogásolta azt is, hogy perének tárgyalása nem volt tisztességes, mert kijelentései valóságtartamának bizonyítását nem tették lehetővé számára.

A kérelem elfogadhatóságáról és ezzel együtt az ügy érdeméről 2012. szeptember 11. napján döntött a nemzetközi bíróság második kamarája, melynek Sajó András, a testület magyar bírása is tagja volt. Az ítéletet, melyhez az elnök, Françoise Tulens belga bíró különvéleményt fűzött, 2012. október 9. napján hirdették ki.

3. A felek érvei

3.1 A kérelmező érvelése⁴

A kérelmező – a jogi képviseletét ellátó Molnár Attila István ügyvéd útján – kifejtette, hogy függetlenített szakszervezeti tisztviselőként a rendőrség rendelkezési állományába tartozott, így büntetőjogi értelemben nem minősült katonának, ezért nem is lehetett a terhére rótt katonai bűncselekmény alanya.⁵

Álláspontjuk szerint a panaszos a fenti kijelentéseket egyébként sem rendőrként, hanem szakszervezeti tisztviselőként tette, így érdekérvényesítő tevékenysége körében nem csupán joga, hanem kötelessége is volt felhívni a figyelmet minden olyan jelenségre, melyek a munkavállalók érdekeit sértették. Célja – ebből következően – nem az előljáró, a parancs vagy

általában a szolgálati rend, illetőleg a fegyelem iránti engedetlenség (sic!) szítása, hanem a tagság élet- és munkakörülményeinek javítása volt.

Megítélésük szerint a kérelmező nem tett mást, mint gyakorolta a mindenkit megillető alkotmányos alapjogot, a szabad véleménynyilvánítás jogát, ám ennek során nem lépte túl annak büntetőjogi korlátait, különös tekintettel arra, hogy az általa megfogalmazott – valós tényeken alapuló – állítások sem támadóak, sem becsületsértőek nem voltak.

Végezetül hivatkoztak arra is, hogy a kérelmezőt – a rendőri vezetők és a magyar Kormány folyamatos bírálata miatt indított – koncepciók eljárásban ítélték el.

3.2 A magyar Kormány érvelése

A Kormány képviseletében eljáró Tallódi Zoltán – a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába történő beavatkozás tényét nem vitatva – kifejtette, hogy az EJEE 10. cikk 2. bekezdésében foglaltak alapján e jog gyakorlása is korlátozható.

A rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagjainak véleménynyilvánításhoz való jogát korlátozó rendelkezés⁶ kapcsán előadta, hogy az Alkotmánybíróság nem találta azt alkotmányellenesnek. A 8/2004. (III. 25.) AB határozat indokolása szerint a szólásszabadság korlátozása a katonai testületek rendeltetésszerű működésének biztosítása céljából szükséges és a szolgálati viszony sajátosságaira figyelemmel nem minősíthető aránytalannak.⁷

Olyan esetekben, amikor a fegyelmet valódi veszély fenyegeti, az EJEB is elismeri a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozhatóságát. A reformjavaslatok azonban nem tartoznak e körbe, azokat a demokratikus államok hon- és rendvédelmi testületein belül is tolerálni kell. Ezzel összefüggésben rámutatott, hogy a hazai bíróság alaposan megvizsgálta a vád tárgyává tett nyilatkozatokat, azonban a kérelmező megnyilvánulásaiiban nem volt fellelhető a problémák feltárására vagy orvoslására irányuló szándék.⁸ A helyenként becsületsértő és

2 A [régij] Btk. 447. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző, de a (2) bekezdés szerint minősülő és büntetendő szolgálati tekintély megsértésének büntetett az (a katoná) követi el, aki – több katoná előtt vagy egyébként nyilvánosan – az előljáró tekintélyét megsérti, míg a [régij] Btk. 448. § (1) bekezdésébe ütköző és aszerint büntetendő bujtogatás vétségét az, aki katonák között az előljáró, a parancs, a szolgálati rend vagy a fegyelem iránt elégetlenséget szít.

3 Legfelsőbb Bíróság Határozatainak Hivatalos Gyűjteménye 2011. évi II. kötet 2305. szám.

4 Forrás: <http://www.tmsz.hu/2012/05/20/szima-judit-beadvanya-a-emberi-jogok-europai-birosaga-reszere>.

5 Vö. FEJES Erik: „A katoná büntető anyagi jogi fogalma a magyar jogrendben” *Magyar Jog* 2016/5. 263–267.

6 A [régij] Hszt. 18. §, 21. §.

7 8/2004. (III. 25.) AB határozat – ABH 2004, 168.

8 A hazai bíróság érvelését ld. részletesen: FEJES Erik: „A Fővárosi Ítéltábla Katonai Tanácsának ítélete a Tettrekész Magyar Rendőrség Szakszervezet főtítkárának bujtogatási ügyében – Szólásszabadság és érdekvédelem a fegyveres testületeknél” *Jogesetek Magyarázata (JeMa)* 2012/1. 59–60.

rágalmazó jellegű megnyilatkozások ugyanakkor alkalmasak voltak a fegyelem bomlasztására.

A bujtogatás megállapíthatósága kapcsán kiemelte, hogy a megnyilvánulásnak nem csupán a szolgálati rendet vagy a fegyelmet sértőnek, hanem elégedetlenség szítására is alkalmasnak kell lennie. Ennek hiányában az elkövetési magatartás nem éri el a materiális jogellenesség büntetőjogilag releváns szintjét, így csak fegyelmi felelősségre vonást eredményezhet. A kérelmező megnyilvánulásai azonban tényállásszerűek voltak, így a büntetőjogi szankció alkalmazása – adott körülmények között – arányos büntetésnek tekinthető.

4. A döntés jogi érvrendszere

4.1 Befogadhatóság

I. A bíróság előrevetítette, hogy a panasz véleménynyilvánítással kapcsolatos részét az EJEE 10. cikke alapján vizsgálja, azonban – a kérelmező szakszervezeti háttérére tekintettel – a 11. cikkben foglaltakra is figyelemmel kell lennie.

Ezt követően idézte mindkét cikk releváns tartalmát, azaz a véleménynyilvánítás szabadságához, valamint az érdekvédelemi szervezetek alapításához és a csatlakozáshoz való egyezményes jogok deklarálását, továbbá azok korlátozhatóságának feltételeit.

10. cikk 2. bekezdés

„E [...] szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi integritás, a közbiztonság, a zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas információ közlésének megakadályozása, a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.”

11. cikk 2. bekezdés

„E jogok gyakorlását csak a törvényben meghatározott, olyan korlátozásoknak lehet alávetni, amelyek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság vagy közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megakadályozása, a közegészség, az erkölcsök, illetőleg mások jogai és szabadságai védelme érdekében szükségesek. Ez a Cikk nem tiltja, hogy e jogoknak a fegyveres erők, a rendőrség vagy az államigazgatás tagjai által történő gyakorlását a törvény korlátozza.”

Az EJEB megítélése szerint a panasz ezen része nem volt összeegyeztethetetlen az egyezmény és az ahhoz kapcsolódó jegyzőkönyvek rendelkezéseivel, nem volt nyilvánvalóan alaptalan és nem is minősült a kérelmezési joggal való visszaélésnek, ezért elfogadhatóvá nyilvánította.

II. Az eljárás tisztességtelen voltát sérelmező kifogással összefüggésben a bíróság rámutatott, hogy a nemzeti hatóságok

által állítólagosan elkövetett tény- vagy jogbeli tévedéseket csak akkor vizsgálhatja, ha ezek egyúttal az egyezményben védett jogokat vagy szabadságokat is sérthették. Az EJEE 6. cikke ugyan biztosítja a tisztességes tárgyaláshoz való jogot, azonban a bizonyítékok elfogadása vagy értékelése tekintetében nem állapít meg szabályokat, ezért ezek kidolgozása elsősorban a szerződő államok feladata.⁹

A kamara megállapította, hogy jelen ügyben nincs jele annak, hogy a hazai bíróságok elfogultan, tisztességtelenül vagy önkényesen jártak volna el, ezért a kérelem e részét nyilvánvalóan alaptalannak találta és elutasította.

4.2 Az érdemi döntés

A bíróság megállapította, hogy a panaszolt döntés a kérelmező véleménynyilvánításhoz való jogába történt beavatkozásnak minősül, ami csak akkor lehet jogszerű, ha a korlátozás összhangban áll az EJEE 10. cikkének 2. bekezdésében foglaltakkal.

A panaszost a [rég] Btk. 357. § (1) bekezdése szerinti bujtogatás vétségének elkövetése miatt ítélték el, vagyis a döntés alapját „törvényben meghatározott” rendelkezés képezi. A büntetőeljárás megindítása, illetőleg lefolytatása a hazai igazságügyi szervek azon meggyőződését tükrözi, hogy a nagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé tett megnyilvánulások alkalmasak voltak a szolgálati rend vagy a fegyelem iránt elégedetlenség szítására. Ennélfogva a beavatkozás „zavargás vagy bűnözés megakadályozásaként” értékelhető, ami a rendvédelmi testület hatékony működése megőrzésének törvényes célját szolgálta (22–24. pont).¹⁰

Mindezekre tekintettel a kamara érdemben kizárólag a korlátozás „egy demokratikus társadalomban szükséges” voltát vizsgálta először az általános elvek szintjén.

I. Az EJEB érvelése szerint a véleménynyilvánítás szabadsága a demokrácia egyik alapköve, a társadalmi fejlődés és az egyéni önkitaljesítés szinte nélkülözhetetlen eszköze. E szabadság azonban nemcsak kedvező vagy értékeslegesen megnyilvánulásokra terjed ki, hanem azokra is, melyek sértenek, megütközést keltenek vagy zavarnak. Ez a pluralizmus, a tolerancia és a nyitottság követelménye, melyek nélkül nem létezik demokratikus társadalom.¹¹ Ezzel együtt a szólásszabadság is korlátozható, azonban annak szükségességét meggyőző módon kell bizonyítani, a kiterjesztő értelmezés pedig tilos. A véleménynyilvánítás joga a katonákat is ugyanúgy megilleti, mint bárki mást, azonban a hon- és rendvédelmi szervek rendeltetésszerű

9 García Ruiz v. Spain [GC], no. 30544/96, § 28, ECHR 1999-I

10 Engel and Others v. the Netherlands, Judgement of 8 June 1976, Series A, no. 22, § 98, magyarul megjelent: Vincent BERGER: „Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata” (Budapest: Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány 1999) 255–259., Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs and Gubi v. Austria, Judgement of 19 December 1994, Series A, no. 302, § 32, Id. KOVÁCS Péter: „Fegyveres erők és emberi jogok” *Acta Humana* 1997/28–29. 24–25.

11 Oberschlick v. Austria (no. 1), Judgement of 23 May 1991, Series A, no. 204, § 57.

működése aligha képzelhető el olyan jogszabályok nélkül, melyek az ezt biztosító fegyelem aláadásának megakadályozását célozzák (25. pont).¹²

Erre tekintettel különös figyelmet kell fordítani a különböző érintett érdekek – úgymint a véleménynyilvánítás szabadsága, valamint a hatékony hon- és rendvédelem érdeke – közötti megfelelő egyensúly megtalálására. A nemzeti bíróságok az adott ország realitásaival közvetlen és folyamatos kapcsolatban állnak, ezért a konkrét esetekben felmerülő érdekösszeütközés feloldásakor a nemzetközi bíróságoknál kedvezőbb helyzetben vannak. Ebből következik, hogy az EJEE 10. cikkének hatálya alá tartozó ügyekben a véleménynyilvánítás szabadságába történő beavatkozás szükségességének és mértékének megítélése során a szerződő államok bizonyos terjedelmű mérlegelési jogkörrel rendelkeznek (26. pont).¹³

A felhatalmazás azonban nem korlátok nélküli, az EJEB az ügy egészének fényében felülvizsgálhatja, hogy a nemzeti bíróságok által diszkrecionális jogkörükben meghozott határozatok összeegyeztethetőek-e az EJEE 10. cikkében foglaltakkal.¹⁴ Ennek során a bíróság nemcsak annak megállapítására szorítkozik, hogy a mérlegelési jogkört ésszerűen, gondosan vagy jóhiszeműen gyakorolták-e, hanem vizsgálja az eljárás alapjául szolgáló állítás tartalmát és szövegösszefüggéseit is.¹⁵ A bíróságnak elsősorban azt kell eldöntenie, hogy a nemzeti hatóságok által a beavatkozás igazolására felhozott indokok relevánsak és elégségesek-e, s a megtett intézkedés arányban áll-e az elérni kívánt törvényes céllal (27. pont).¹⁶

A kérelmező szakszervezeti tisztségviselői minőségével összefüggésben a bíróság rámutatott, hogy az érdekvédelmi tevékenységet folytató szervezetek csak akkor tölthetik be rendeltetésüket, ha – a munkavállalók élet- és munkakörülményeinek javítását célzó – javaslataikat szabadon kifejezésre juttathatják munkáltatójuk irányába. E jog szabad gyakorlása érdekében a nemzeti hatóságoknak biztosítaniuk kell, hogy a szakszervezeti tisztségviselőket – aránytalan büntetésekkel – ne tántorítsák el érdekképviselési tevékenységük folytatásától.¹⁷ A munkaviszonnyal kapcsolatos érdekek előmozdítása, illetve megvédése – a kamara meglátása szerint – közérdek, ezért az ezt célzó megnyilvánulások korlátozására csak szűk körben van lehetőség (28. pont).¹⁸

Az egyezmény vonatkozó rendelkezései azonban mindezek ellenére sem garantálják a véleménynyilvánításhoz való jog gyakorlásának korlátlanságát. Abban az esetben, ha a nemzeti bíróság a korlátozás kellő indokát adja, és a döntés összhangban áll az EJEB joggyakorlatával, zavarás – jelen esetben a rendőrség működését veszélyeztető engedetlenség – megelőzésével kapcsolatos ügyekben erős érvek szükségeltetnek a hazai bíróságok döntésének felülbírálatához (29. pont).¹⁹

A bíróság végezetül kiemelte azt is, hogy az EJEE 10. cikkének hatálya alá tartozó ügyekben az eljárás alapjául szolgáló kijelentés vagy kijelentések jellege is meghatározó jelentőséggel bír. Különbség mutatkozik ugyanis tényállítások és értéktételek között abban az értelemben, hogy a tények igazolhatóak, míg utóbbiak igazságtartama nem képezheti bizonyítás tárgyát. Az értéktételek valóságtartamának bizonyítása általában lehetetlen, így ennek előírása sérti a véleménynyilvánítás szabadsá-

gát.²⁰ Megjegyzést érdemel továbbá, hogy kellő tényalap hiányában az értéktételnek minősülő nyilatkozat is túlzó lehet.²¹ Valamely megnyilvánulás tényállításnak vagy értéktételnek minősítése pedig szintén olyan kérdés, melynek eldöntése a nemzeti hatóságok jogkörébe tartozik (30. pont).²²

II. Jelen ügyben a magyar bíróságnak – a fentiekben ismertetett általános elvek figyelembevételével – a kérelmező véleménynyilvánítási szabadsághoz való jogát kellett egyensúlyba hoznia a szolgálati jogviszonyából fakadó kötelezettségeivel.

A kamara megjegyezte, hogy az eljárás alapjául szolgáló kijelentések között van olyan, ami munkajogi kérdésekkel, így a rendőrségi munkavállalóknak – köztük a szakszervezet tagjainak – járó, ki nem fizetett járandóságokkal foglalkozik. A kérelmező azonban a rendőrség vezető tisztségviselőinek tevékenységét is visszatérő kritikával illette; az állampolgárok megvetésével és politikai érdekek kiszolgálásával vádolva őket. A bíróság megítélése szerint utóbbi megnyilatkozások túlmutatnak a szakszervezeti tisztségviselők által végzett érdekérvényesítő tevékenységen, ugyanis nem a munkavállalók élet- és munkakörülményeinek javítását célozták. Erre tekintettel ezen kijelentéseket nem a szólásszabadság – szakszervezeti tisztségviselőket megillető – különös aspektusából, hanem a véleménynyilvánítás jogának általános nézőpontjából vizsgálta. A bíróság ezzel kapcsolatban kiemelte, hogy véleménynyilvánításhoz való jogot – az egyesülési szabadsághoz hasonlóan – az állam azzal a megszorítással köteles tiszteletben tartani, hogy annak katonák általi gyakorlását törvényes korlátozás alá vetheti. Ez azonban nem érintheti a jog lényegi tartalmát, így a restriktív rendelkezéseket szorosan kell értelmezni (31. pont).²³

A kiszabott büntetés arányosságának elemzése során a bíróság megjegyezte, hogy az érdekvédelmi tevékenység körébe eső kijelentések szankcionálása nehezen egyeztethető

12 Hadjianastassiou v. Greece, Judgement of 16 December 1992, Series A, no. 252, § 39, Id. KOVÁCS (9 lj.) 25–26.

13 Tammer v. Estonia, no. 41205/98, § 60, ECHR 2001-I, Pedersen and Baadsgaard v. Denmark [GC], no. 49017/99, § 68, ECHR 2004-XI.

14 Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway [GC], no. 21980/93, § 60, ECHR 1999-III, Polanco Torres and Movilla Polanco v. Spain, Judgement of 21 September 2010, no. 34147/06, § 41.

15 News Verlags GmbH & CoKG v. Austria, no. 31457/96, § 52, ECHR 2000-I.

16 Chauvy and Others v. France, no. 64915/01, § 70, ECHR 2004-VI, Id. TALLÓDI Zoltán: „Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéleteiből” *Fundamentum* 2004/4. 133–134.

17 Palomo Sánchez and Others v. Spain [GC], nos. 28955/06, 28957/06, 28959/06 and 28964/06, § 56, ECHR-2011, Id. POLGÁRI Eszter: „Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéleteiből” *Fundamentum* 2011/3. 90–91.

18 Ceylan v. Turkey [GC], no. 23556/94, § 34, ECHR 1999-IV.

19 Uo. MGN Limited v. the United Kingdom, Judgement of 18 January 2011, no. 39401/04, § 150 és 155.

20 Lingens v. Austria, Judgement of 8 July 1986, Series A, no. 103, § 46, Id. BERGER (10. lj.) 480–482, Oberschlick v. Austria (no. 1), § 63.

21 Jerusalem v. Austria, no. 26958/95, § 43, ECHR 2001-II.

22 Pedersen and Baadsgaard v. Denmark, § 76.

23 Demir and Baykara v. Turkey [GC], no. 34503/97, § 96–97, ECHR–2008.

össze a szakszervezeti tisztségviselőket megillető jogosultságokkal. Emellett kiemelte azt is, hogy az országos rendőrfőkapitányra vonatkozó – dehonesztáló – kijelentések értéktételnek minősülnek, így az EJEE 10. cikke alapján magasszintű védelmet élveznek.

Egyes – az ítéletben konkrétan meg nem jelölt – állítások kapcsán az EJEB kívánatosnak tartotta volna, ha a hazai bíróságok lehetőséget biztosítanak a valóság bizonyítására. Indoklásuk szerint ennek elmaradása már önmagában is kétségeket ébresztene az alkalmazott szankció törvényességével szemben abban az esetben, ha a kérelmezőt kizárólag ezek miatt ítélték volna el.

A rendőrség vezető tisztségviselőinek tevékenysége kapcsán megfogalmazott kritikák vonatkozásában a kamara osztotta a hazai bíróságok álláspontját. A bíróság elfogadta, hogy ezen megnyilvánulások – de különösen a rendőrségi vezetőket politikai részrehajlással, túlkapásokkal, szakmai dilettantizmussal és nepotizmussal vádoló állítások – kikezdhették az előjárói intézkedések legitimitását, így alkalmasak voltak engedetlen-ség keltésére. Ezen az sem változtat, hogy a kijelentések túlnyomórészt értéktételnek minősültek, különös tekintettel arra, hogy a kérelmező nem hozott fel bizonyítékokat nyilatkozatai ténybeli alapjának alátámasztására.

Az EJEB meglátása szerint a lojalitás, illetőleg a rendőri vezetők intézkedéseinek alkotmányosságába vetett bizalom megőrzése és fenntartása kiemelt jelentőségű. Az alezredesi rendfokozattal rendelkező kérelmező rendőrtisztként és szakszervezeti vezetőként – egyebek mellett a TMR SZ honlapjának ellenőrzésével – jelentős befolyást gyakorolt az érdekvédelmi szervezet tagjaira, sőt a rendvédelmi testület állományába tartozó más személyekre is. Így a véleménynyilvánításhoz való jogának gyakorlása során – jogállásából fakadó felelősségéhez mérten – a rendőrség működését meghatározó fegyelem speciális követelményére is figyelemmel kellett volna lennie, még a rendőrségen belüli átláthatóságot, szakmaiságot és a jogkövetést célzó bírálat lehetővé tételéhez fűződő társadalmi érdekekkel szemben is.²⁴ A bíróság megjegyezte, hogy a kérelmezőnek szolgálati jogviszonya létesítéskor tisztában kellett volna lennie vállalt hivatásának sajátosságaival, így a véleménynyilvánításhoz való jogát érintő korlátozásokkal is. E körben jelentősége van annak is, hogy szolgálati jogviszonyra vonatkozó speciális szabályok nem kívánták meg a kérelmezőtől, hogy hivatását meggyőződése ellenében gyakorolja (32. pont).

A fegyelemnek a rendőri vezetésébe vetett bizalmat és az előjárók hitelességét aláásó, vádaskodó vélemények szankcionálásával történő fenntartása „nyomós társadalmi szükséglet”, így a hazai bíróságok által ennek igazolására felhozott indokok relevánsak és elégségesek, különösen a kérelmezővel szemben alkalmazott relatíve enyhe szankciókra – lefokozás és pénzbüntetés – figyelemmel.²⁵

4.3 Különvélemény

Françoise Tulkens meggyőződése szerint jelen ügyben megsértették az EJEE 10. cikkét, továbbá a kérelmező elleni intézkedések sem voltak arányban az elérni kívánt céllal, azonban

a többségi véleménnyel szembehelyezkedő álláspontja alátámasztására nem hozott fel érveket.

Felvetette, hogy a szakszervezeti tisztségviselők szerepének, illetőleg az érdekvédelmi tevékenység „törvényes” terjedelmének értékelésével a bíróság esetlegesen túlterjeszkedett saját hatáskörén. A szakszervezet szerepét szerinte nem szabad a munkavállalók érdekeinek szoros értelemben vett védelmére korlátozni, ugyanis az érdekvédelmi tevékenység az intézmények állítólagos hibáival kapcsolatos bírálatokra is kiterjedhet. Mindezek okán indokoltnak látta az ügy szakszervezeti dimenzióját is megvizsgálni, azonban a többség nem állt a kezdeményezés mögé.

Ellentmondásosnak találta továbbá a valóság bizonyításával összefüggésben kialakított álláspontot. A bíróság egyrésztől kifogásolta, hogy a nemzeti hatóságok nem adtak teret egyes kijelentések valóságtartamának bizonyítására, másrésztől a kérelmezőnek is felrótta, hogy értéktételnek minősülő állításait nem támasztotta alá tényekkel.

5. A rendelkezés és a *ratio decidendi*

A bíróság hat szavazattal egy ellenében megállapította, hogy az EJEE 10. cikkét nem sértették meg, így a kérelmet elutasította.

I. A véleménynyilvánítás szabadságát a rendvédelmi testületek rendeltetésszerű működését veszélyeztető megnyilvánulások megakadályozása érdekében korlátozó, illetőleg joghátrányt kilátásba helyező törvényi rendelkezések egy demokratikus társadalomban szükséges intézkedésnek minősülnek. Ebből következően a fegyelemnek a rendőri vezetésébe vetett bizalmat és az előjárók hitelességét aláásó, vádaskodó vélemények szankcionálásával történő fenntartása nyomós társadalmi szükséglet, ami elegendő alapot teremt ezen egyezményes jog korlátozására.

II. Mindazoknak, akik véleménynyilvánításhoz való joguk gyakorlása során – rendvédelmi testületnél ellátott beosztásukból, viselt rendfokozatukból vagy választott tisztségükből adódóan – befolyással lehetnek a hivatásos állomány tagjaira, a (katonai) jogállásból fakadó speciális körülményekre is figyelemmel kell lenniük. A katonai testületek működését meghatározó fegyelem megtartásáért – még az átláthatóságot, szakmaiságot és a jogkövetést célzó bírálat lehetővé tételéhez fűződő társadalmi érdek ellenében is – felelősséggel tartoznak.

III. A szakszervezeti tisztségviselőket megillető jogok, köztük a munkavállalók élet- és munkakörülményeinek javítását célzó véleménynyilvánítás korlátai az egyesülési szabadság érvényesülését biztosító rendelkezések figyelembevételével vonhatók

24 Rekvényi v. Hungary [GC], no. 25390/94, § 43, ECHR 1999-III, Id. „Döntés a Rekvényi László kontra Magyarország ügyben – Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete (Strasbourg, 1999. május 20.)” *Fundamentum* 1999/3. 85–93.

25 Sunday Times v. The United Kingdom (no. 1), Judgement of 26 April 1979, Series A, no. 30, § 62, Id.: BERGER (10. lj.) 470–474.

meg. Az érdekérvényesítő tevékenység körén kívül eső megnyilvánulásai ugyanakkor kizárólag a véleménynyilvánítás általános aspektusából vizsgálandóak.²⁶

6. A döntés kritikája

A bíróság első ránézésre egy szépen felépített, érvrendszerében koherens és következetes döntést hozott, azonban egy alaposabb vizsgálat eredményeként hiányosságokat, vitatható megállapításokat, sőt tárgyi tévedést is felfedezhetünk az ítéletben.

I. Nyilvánvaló, hogy a bíróság nem fogadta el a kérelmező azon érvelését, miszerint nem lehet a terhére rótt katonai bűncselekmény alanya, azonban – a [rég]i Hszt. 44. § (1) bekezdés h) pontjában, illetőleg (3) bekezdésében foglaltakkal összhangban álló – döntésének háttérét nem világította meg.

Támpont hiányában kénytelenek vagyunk elfogadni, hogy az EJEB e tekintetben is osztotta a hazai bíróságok azon megállapítását, hogy a rendőrség hivatásos állományába tartozó, de függetlenített szakszervezeti tisztségviselőnek választott, ezért szolgálati beosztást be nem töltő személy, mandátumának lejártáig a rendvédelmi szerv rendelkezési állományába tartozik, jogai, illetőleg kötelezettségei pedig – a tisztsége ellátására vonatkozó kivételével – megegyeznek a szolgálati beosztást betöltőkével.²⁷

II. Az ítélet egyik legszembetűnőbb hibája egy tárgyi tévedésre vezethető vissza, ugyanis a bíróság – a kérelmezőhöz hasonlóan – helytelenül értelmezte a bujtogató törvényi tényállását.

A katonai bűncselekmény – az elkövetés idején hatályos törvényi rendelkezés alapján – akkor volt megállapítható, ha valamely katona bajtársai között az előjáró, a parancs vagy általában a szolgálati rend, továbbá a fegyelem iránt elégedetlenséget (*discontent*) szított.²⁸ Ehhez képest az EJEB visszatérően engedetlenségre (*insubordination*) hivatkozott, ami eltérő jogi megítélés alá esik.

A bujtogató azon cselekményekkel szemben kíván védelmet biztosítani, amelyek az előjáró tekintélyét, valamint a szolgálati rendet vagy fegyelmet nem nyíltan támadják és közvetlenül nem is a kiadott parancs ellen irányulnak, ugyanakkor alkalmasak a hon- és rendvédelmi testületek hatékony működését biztosító tényezők aláásására, melynek eredményeként – a bűncselekmény által előidézett elégedetlenség talaján – könnyebben valósulhatnak meg súlyosabb függetlenségsértések.²⁹ Ebből következik, hogy a bujtogató előrehozott védelmet biztosít a jogi tárgyat veszélyeztető elkövetési magatartásokkal szemben. Míg a zendülés, a parancs iránti engedetlenség, valamint a szolgálati tekintély megsértése közvetlenül, addig a bujtogató közvetve veszélyezteti a katonai testületek rendeltetésszerű működését.

Aki a szolgálati rend vagy a fegyelem iránt engedetlenséget szít, az – adott esetben – az egyik legsúlyosabb katonai bűncselekmény, a zendülés felbujtója lesz, nem pedig a bujtogató tette.³⁰

Mindezek alapján felmerül a kérdés, hogy a bíróság csak a hon- és rendvédelmi testületek hatékony működését közvet-

lenül veszélyeztető megnyilvánulások esetén tartja jogszerűnek a véleménynyilvánítás jogának korlátozását, vagy az intézkedések megtételét az enyhébb megítélésű elkövetési magatartás, az elégedetlenség szítása is megalapozhatja.

A döntést az elkövetési magatartásnak, azaz a kérelmező megnyilvánulásainak a védett jogi tárgyra gyakorolt hatása alapján hozták meg, ezért egyértelműnek tűnik, hogy az EJEB – a hazai bíróságokhoz hasonlóan – az előjáró, a parancs vagy általában a szolgálati rend, továbbá a fegyelem iránt elégedetlenséget szító kijelentések esetén is lehetőséget lát a szólás-szabadság korlátozására. Erre tekintettel a bujtogató törvényi tényállásának helytelen értelmezése legfeljebb zavaró lehet, de érdemi jelentősége nincs.

III. A bíróság előbb egyenként, majd összességükben vizsgálta az eljárás alapjául szolgáló megnyilvánulásokat, mely során igyekezett a katonai jogállásból fakadó speciális jogokra és kötelezettségekre is figyelemmel lenni, azonban ez felemás eredményt hozott.

a) A kamara – több szempontból is vitatható – álláspontja szerint a ki nem fizetett járandóságokkal kapcsolatos kijelentések a szakszervezet által végzett érdekérvényesítő tevékenység körébe esnek, ezért ezek szankcionálása nehezen egyeztethető össze a kérelmezőt mint szakszervezeti tisztségviselőt megillető jogosultságokkal.

A szólásszabadság mindenkinek lehetőséget biztosít arra, hogy élet- és munkakörülményeinek javítása érdekében véleményt nyilvánítson. E jog természetesen a hon- és rendvédel-

26 A bíróság megítélése szerint a feljelentő kijelentéseinek túlnyomó része – jellegénél fogva – nem tarthat számot az EJEE 11. cikkén alapuló védelemre, ezért az ügy szakszervezeti dimenzióját nem vizsgálták. Ennek ellenére az ítélet több figyelemre méltó megállapítást tartalmaz a véleménynyilvánítás jogának az egyesülési szabadság fényében értelmezett aspektusát illetően. Lényegét úgy foglalhatjuk össze, hogy a munkavállalók élet- és munkakörülményeinek javítását célzó és a munkáltatónak címzett megnyilvánulások korlátozására csak kivételes esetben van lehetőség.

27 A szakszervezeti tisztségviselőnek megválasztott személyt már nem lehet rendelkezési állományba helyezni csak akkor, ha az [új] Hszt. 77. § (1) bekezdés írt – az érdekképviseleti tevékenységgel össze nem függő – feltételek valamelyike fennáll.

28 Hatályos büntető törvénykönyvünk mellőzi az „általában” kitételt, ugyanis – a miniszteri indoklás szerint – „a szolgálati rendet – mint a fegyelem megteremtésének és folyamatos fenntartásának alapját – mindenkor fenn kell tartani. Ebből eredően azt a részben szűkítő, egyébként sem konkrét ‘vagy általában’ kifejezés alkalmazása indokolatlan.”

29 Török Zsolt: „A katonai bűncselekmények” in MISKOLCZI Barna – GASZ Péter – TÖRÖK Tímea (szerk.): *Új Btk. kommentár 8. kötet – Különös rész* (Budapest: Nemzeti Közsolgálati és Tankönyv Kiadó 2013) 287.

30 Az [új] Btk. 442. § (1) bekezdésébe ütköző és aszerint büntetendő zendülés büntetett az (a katona) követi el, aki a szolgálati rend és fegyelem ellen irányuló olyan csoportos, nyílt ellenszegülésben vesz részt, amely a szolgálati feladatok teljesítését jelentősen zavarja. Megjegyzést érdemel, hogy a zendülés előkészülete is súlyosabb jogkövetkezmenyt von maga után, mint a bujtogató alapesete.

mi szervek állományba tartozókat is megilleti, azonban annak gyakorlását a törvényalkotó – részben a katonai testületek rendeltetésszerű működésének biztosítása érdekében – feltételhez köti; a hivatásos állomány anyagi érdekeit érintő munkáltató intézkedésekkel kapcsolatos véleményüket ugyanis csak az állományilletékes parancsnokkal közölhetik.³¹

Ennek oka, hogy a sérelmesnek tartott döntés megváltoztatása vagy visszavonása tárgyában rendelkezési jogkörrel nem bíró munkavállalóknak címzett megnyilvánulások – a tehetlenségből és elkeseredettségből fakadóan – indulatokat, elégedetlenséget válthatnak ki, ami a fentiek szerint a hon- és rendvédelmi szervek hatékony működését is veszélyezteti.

Az EJB a Guja kontra Moldova ügyben ezzel egyező álláspontra helyezkedett, amikor egy közintézmény működésével összefüggésben kifejtette, hogy a sérelmesnek tartott intézkedéssel kapcsolatos információk csak akkor hozhatóak nyilvánosságra, ha a munkavállaló a felettesével, illetve más kompetens személlyel vagy szervvel már tudatta ezeket, ám ez nem vezetett eredményre.³²

A kérelmezőnek az illetménnyel kapcsolatos megnyilvánulásait vizsgálva megállapíthatjuk, hogy azok címzettje nem az állományilletékes parancsnok, hanem a hivatásos állomány volt. Ha ehhez hozzávesszük, hogy Szima Judit rendőr alezredes az általa sérelmesnek tartott intézkedést vagy intézkedéseket meg sem jelölte, egyértelművé válik, hogy nem a problémák feltárására vagy orvoslására irányuló szándék vezérelte.

Mindezek alapján a ki nem fizetett járandóságokkal kapcsolatos kijelentések – különösen a kérelmező egyoldalú, rosszhiszemű, sértő és tendenciózus megnyilvánulásainak kontextusában – csak indulatok szítására voltak alkalmasak.

b) Az értéktételek és a tényállítások szétválasztása, illetőleg a korlátozhatóságukra vonatkozó eltérő mérce alkalmazása az EJB joggyakorlatában is érvényesül. A bántó, sértő, olykor megalapozatlan vélemények fokozottabb védelmet élveznek, mint a hamis tényállítások, ugyanakkor a bíróság elvárja, hogy az értéktételeknek is legyen valamiféle ténybeli alapja. A közérdekű kérdésekkel összefüggésben megfogalmazott állítások korlátozására ugyan kevés lehetőség van, azonban a pusztán gyalázkodó, sértő vélemények még ebben a vonatkozásban sem élveznek védelmet.³³

A bíróság az országos rendőrfőkapitány elleni megnyilvánulást elfogadhatónak tartotta, ami azonban ellentmond azon megállapításával, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága a rendvédelmi testületek rendeltetésszerű működését veszélyeztető megnyilvánulások megakadályozása érdekében korlátozható.

A hon- és rendvédelmi testületek állományába tartozók független rendben, egy sajátos katonai hierarchia keretein belül teljesítik szolgálatukat, melynek alapja a szolgálati felsőbbség kötelező érvényű parancsának az alárendelt részéről történő maradéktalan végrehajtása, azaz az engedelmesség. A parancsadásra jogosult akaratának azonban csak az tudja magát alávetni, aki elfogadja és tiszteli előljáróját, ezért a szolgálati tekintély megőrzésének a katonai jogban különös jelentősége van.³⁴

A véleménynyilvánítás köre a közhatalmat gyakorló személyekkel, köztük a katonai testületek vezetőivel kapcsolatos meg-

nyilvánulásokat tekintve ugyan tágabb, mint más személyek esetén, azonban az alárendelt által megvalósított tekintély-sértő magatartásokat – a kifejtettek miatt – még ezen általánosan elfogadott elv sem legitimálhatja.³⁵

Az országos rendőrfőkapitánynak címzett megnyilvánulás vizsgálata során tehát kiemelt jelentőségű, hogy a kijelentést civil személy vagy a rendőrség hivatásos állományának tagja tette.

Esetünkben a rendőrként szolgálatot teljesítő kérelmező a főkapitány személyén keresztül igyekezett az előjárói tekintély, illetve az előjárói intézmény elleni negatív, kedvezőtlen hangulat kiváltására, így cselekménye a hon- és rendvédelmi testületek működését meghatározó szolgálati rend és fegyelem alapját képező függelmi viszonyok veszélyeztetéseként értékelendő.

Megjegyzést érdemel továbbá, hogy Szima Judit rendőr alezredes ezen, értéktételnek minősülő megnyilvánulást sem kapcsolta tényekhez, így – a kijelentés jogi megítélésén túl – érthetetlen az is, hogy a bíróság miért kezelte elkülönítetten.

Mindezek alapján a bíróság által jogszerűnek tartott kijelentések a kérelmező egyéb megnyilvánulásaihoz hasonlóan az előjáró, a parancs, a szolgálati rend vagy a fegyelem iránti elégedetlenség szítására alkalmas megnyilvánulások körébe sorolandóak.

IV. Françoise Tulkens kritikával illette a bíróság valóság bizonyításával kapcsolatos álláspontját, ami megítélésünk szerint is vitatható.

A magyar jogirodalom is visszatérően foglalkozott a kérdéssel, melynek eredményeként jogtudósaink egyetértettek abban, hogy a bujtogatás valós tények közlésével is elkövethető, mert azok tendenciózus, helytelen beállítása – részgazságok

31 Amennyiben a kifogás vagy észrevétel tárgyát képező probléma visszatérően jelentkezik, a vonatkozó rendelkezés annak lehetőségét sem zárja ki, hogy – a konkrét ügyekre hivatkozással – ezen anomáliákra is felhívják a figyelmet. Erre tekintettel egyet kell értenünk Françoise Tulkens felvetésével, miszerint az érdekvédelmi tevékenység az intézmények állítólagos hibáival kapcsolatos bírálatokra is kiterjedhet, azonban e jogot sem lehet visszaélészerűen gyakorolni [ld. (rég) Hszt. 18. § (4) bekezdés, 29. § (3) bekezdés b) pont, (új) Hszt. 21. § (1) bekezdés, 313. § (3) bekezdés, (új) Mt. 272. § (5) bekezdés].

32 Guja v. Moldova [GC], Judgement of 12 Februar 2008, no. 14277/04, § 73., Marchenko v. Ukraine, Judgement of 19 Februar 2009, no. 4063/04, § 46., VARGA Zoltán: „A véleménynyilvánítás szabadságának korlátozása a munkaviszonyban – az Emberi Jogok Európai Bírósága Matúz ügyben hozott ítéletének tükrében” *De iurisprudentia et iure publico* 2015/1. 8.

33 KOLTAY András: *A szólásszabadság alapvonalai – magyar, angol, amerikai és európai összehasonlításban* (Budapest: Századvég 2009) 431., Karsai v. Hungary, Judgement of 1 December 2009, no. 5380/07, § 32, Ceylan v. Turkey [GC], no. 23556/94, § 34, ECHR 1999-IV.

34 SCHULTHEISZ Emil: *A katonai büntetőtörvény (1930. évi II törvénycikk) magyarázata II. kötet – Különös rész – I. Füzet – Függelék* (Budapest: Radó Nyomdai Műintézet 1934) 3.

35 Vö. 36/1994. (VI. 24.) AB határozat – ABH 1994, 219., [rég] Btk. 356. §, [rég] Btk. 447. §.

kidomborítása – alkalmas lehet elégedetlenség kiváltására.³⁶ Erre tekintettel a szolgálati rendet vagy a fegyelmet sértő és elégedetlenséget szító megnyilvánulások, azaz tényállás-szerű elkövetési magatartások, esetén nem lehet helye a valóság bizonyításának.

Jogtörténeti érdekesség, hogy a katonai büntetőtörvénykönyvről szóló 1930. évi II. törvénycikk 69. §-a lehetővé tette a valóság bizonyítását az olyan – az előljáró vagy feljebbvaló iránti köteles tisztelet mellőzésében megnyilvánuló – magatartások esetén, melyek speciális alany hiányában rágalmozásnak vagy becsületsértésnek minősültek volna. A törvényalkotó azonban a rendelkezés alól több kivételt is megállapított, melyek közül kiemelésért érdemel, hogy nem volt helye valóság bizonyításának, ha az eljárás alapjául szolgáló megnyilvánulás katonai szolgálati érdeket veszélyeztetett.³⁷

Úgy véljük, hogy esetünkben is a katonai szolgálati érdekek veszélyeztetése az a momentum, mely kizárja a valóság bizonyításának még az elvi lehetőségét is. A szolgálati rendet vagy a fegyelmet sértő és elégedetlenséget szító – katonák közötti – megnyilvánulások ténybeli megalapozottságuktól függetlenül a védett jogi tárgy, azaz a függelmi rend azonnal bekövetkező sérelmével járnak.

Hatályos büntető törvénykönyvünk ennek megfelelően nem teszi lehetővé a valóság bizonyítását a katonai bűncselekmények körében, ugyanis a jogi tárgy sérelme esetén a hatékony hon- és rendvédelem érdeke elsőbbséget élvez.³⁸ A katonai testületek rendeltetésszerű működését ugyanis nem lehet – gyakran elhúzódó – jogi eljárások bizonytalan kimenetelű eredményétől függővé tenni.

A katonai szempontokon túl megjegyzést érdemel, hogy még a rágalmozás, a becsületsértés, valamint a kegyeltsértés esetén sincs helye valóság bizonyításának, ha az elkövetési magatartás – a kérelmező egyes megnyilatkozásaihoz hasonló – ténytartalom nélküli, gyalázkodó, szidalmazó jellegű kijelentésekben ölt testet.

Összességében megállapítható, hogy a döntés érdemi tartalmával – a fenti hiányosságok, vitatható megállapítások, illetve tévedés ellenére is – egyet kell értenünk.

7. A döntés jelentősége

Az EJEE 10. cikkének 1. bekezdése kimondja, hogy mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez szubjektív oldalról annyit jelent, hogy véleményét, állásfoglalását, kritikáját, érzéseit, gondolatait, valamint az általa ismert adatokat mindenki szabadon kifejezésre juttathatja, objektív oldalról pedig az állam kötelességét írja elő annak vonatkozásában, hogy biztosítsa a demokratikus közvélemény mint alapvető politikai intézmény kialakulásának és működésének feltételeit.³⁹

A véleménynyilvánítás szabadsága tehát egyfelől egyéni szabadságjog, másfelől a demokratikus államok működéséhez elengedhetetlenül szükséges politikai alapjog. Szinte minden más alapvető jog érvényesíthetőségének mellőzhetetlen eszköze, így a kommunikációs alapjogok „anyajogának” tekinthető.

A szabad véleménynyilvánítás jogának kitüntetett szerepe ugyan nem jelenti e jog abszolút voltát, azonban mindenképpen azzal jár, hogy ezen alapjognak csak igen kevés esetben kell engednie. Erre a gyakorlatban általában akkor szokott sor kerülni, ha a korlátozás alapjául szolgáló érdeksérelem különösen súlyos.

A demokratikus jogrendszerek a véleménynyilvánítás szabadságával szembeállítható érdekeknek négy csoportját szokták megkülönböztetni.

– Az állam érdekei, azaz az alkotmányos rend védelme, az állam külső és belső biztonsága, a közjogi tisztségviselők és az állami szimbólumok védelme. Az ezekkel kapcsolatos megnyilvánulások jelentik a véleménynyilvánítás politikai dimenzióját, ami a demokratikus közvélemény kialakulásának és működésének nélkülözhetetlen feltétele.

– A társadalom egészének az érdekei, így a köznyugalom, a közegészség és a közérkölc védelme.

– Egyes társadalmi csoportok érdekeinek védelme a faji, vallási, nemi alapú diszkriminációt jelentő megnyilvánulások ellen, amelynek egyik végletes megnyilvánulása a gyűlöletbeszéd.

– Az egyéni becsület, amely a méltóság és a magánszféra védelmét jelenti.⁴⁰

A felosztásnak megfelelően a véleménynyilvánítási szabadság korlátozhatóságának terjedelme is különbözik; legkisebb mértékben az állam érdekében, legszélesebb körben pedig a magánszféra védelmében korlátozható.

Az állam érdekein belül el kell különítenünk egy olyan speciális érdekkört, melyet a korlátozás lehetséges okai és céljai között az EJEE 10. cikkének 2. bekezdése is számba vesz.

Az ország függetlenségének, területi épségének, határainak, valamint törvényes rendjének védelme, a közbiztonság és a közrend fenntartása, illetőleg – részben ezek által – az emberek sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogainak védelme az állam kötelessége, amit a hon- és rendvédelmi szervezetek fenntartásával és működésével biztosít.⁴¹

Ezek hatékonyságáról azonban csak és kizárólag, akkor beszélhetünk, ha egységes irányítás szerint működnek, soraikban pedig szigorú szolgálati rend és fegyelem uralkodik, ami együtt jár a katonai testületek állományába tartozó személyek egyes alapjogaiknak – köztük a szólás szabadságának – részleges, ám aránytalan érdeksérelem nem eredményező korlátozásával. A jog lényegi

36 SCHULTHEISZ Emil: *A katonai büntetőtörvény (1930. évi II törvénycikk) magyarázata II.* Kötet (Budapest: Radó 1931) 79., KORDA György: *A katonai és a honvédelmi kötelezettség elleni bűncselekmények* (Budapest: Zrínyi 1988) 166., legutóbb: BERKES György (szerk.): *Magyar Büntetőjog – Kommentár a gyakorlat számára* (Budapest: HVG–ORAC 2008) 873.

37 Vö. 1914. évi törvénycikk a becsület védelméről 13–15. §.

38 Vö. BUSCH Béla (szerk.): *Büntetőjog II. – Különös rész* (Budapest: HVG–ORAC 2014) 295.

39 Vö. 987/B/1990. AB határozat – ABH 1991, 528., 30/1992. (V. 26.) AB határozat – ABH 1992, 178.

40 HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila: *Emberi jogok* (Budapest: Osiris 2008) 456.

41 Vö.: Alaptörvény 45. cikkének (1) bekezdése, valamint 46. cikkének (1) és (3) bekezdései.

tartalmát nem érintő beavatkozás indokoltságát, illetőleg mértékét erre tekintettel kizárólag a szolgálat körében felmerülő, másként el nem hárítható körülmény határozhatja meg.

A döntés jelentősége leginkább abban mérhető, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága – a bíróság meglátása szerint – a rendvédelmi testületek rendeltetésszerű működését veszélyeztető megnyilvánulások megakadályozása érdekében is korlátozható.

Az Engel és társai kontra Hollandia, valamint a Vereinigung Demokratischer Soldaten Österreichs és Gubi kontra Ausztria ügyek alapján megállapítható, hogy a parancs megtagadását célzó vagy a hadsereg alapját képező függelmi rend ellen

irányuló, kiemelt tárgyi súlyú megnyilvánulásokat, illetve ezek hadseregen belüli terjesztését az EJEB minden körülmények között szankcionálhatónak látja és elismeri a szerződő államok jogát, hogy ezek feltűnését megakadályozzák.

Jelen ítélet ugyanezen elveket – a szolgálati jogviszony lényegében azonos tartalmára tekintettel – a rendvédelmi testületek hivatásos állományába tartozó személyek általi megvalósítására is kiterjeszti, így a bíróság döntése a jogfejlesztés helyes irányába mutat.

Fejes Erik PhD hallgató • PPKE JÁK Jog- és Államtudományi Doktori Iskola •
fejes.erik@t-online.hu